

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

1-son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Yakubov Akmal

SOVET HOKIMIYATINING TURKISTONDA SOVET RESPUBLIKALARINI BARPO ETISH BO'YICHA SIYOSATI	09-21
--	-------

Сапарбаев Бунёд Хуррамбек оглы

МЕЖДУ ДИПЛОМАТИЕЙ И ИМПЕРСКОЙ СТРАТЕГИЕЙ: ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ХИВИНСКОГО ХАНСТВА И РОССИИ В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ МУХАММАДА РАХИМХАНА I (1806–1825 гг.)	22-31
--	-------

Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich

DEGGARON MASJIDINING SOVET O'LKASHUNOSLARI TOMONIDAN O'RGANILISHI	32-47
---	-------

Dadajonov Tursunboy Abdusamatovich

QO'QON XONLIGI DAVRIDA HARBIY KUCHLARNING QUROL-ASLAHALAR BILAN TA'MINLANISHI VA MODDIY BAZASINING RIVOJLANISH JARAYONI	48-53
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Umurzaqova Umida Nosirjanovna, Gafurjonov Jamshidbek Furkat o'g'li

SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISHNI IQTISODIY-EKOLOGIK OPTIMALLASHTIRISH IMKONIYATLARI BO'YICHA JAHON TAJRIBASI TAHLILI	54-58
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Yunusova Manzuraxon Pazliddinovna

O'ZBEKISTONDA O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARINI FUQAROLIK JAMIYATINING MUHIM INSTITUTI SIFATIDA ISLOH ETISH JARAYONI	59-68
--	-------

Karimov Xurshid Abdumannabovich

AN'ANA VA AXLOQIY UNIVERSALIZM – FALSAFIY KOMPARATIVISTIKA KONTEKSTIDA	69-74
---	-------

Egamberdiyev Baxriddin Baxodir o'g'li

O'ZBEKISTONDA MAHALLIY ODATLAR VA MAROSIMLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING FALSAFIY-TARIXIY MOHIYATI.....	75-82
---	-------

Norqulov Shahzod Shuhrat o'g'li

IJTIMOIIY REKLAMA TUSHUNCHASI: MOHIYAT VA FUNKSIYALAR	83-87
---	-------

Beshimov Xamidjon Sayidovich

FUQAROLIK JAMIYATI TARAQQIYOTIDA INSON QADRINI BELGILASH MEZONLARI HAMDA ZAMONAVIY JAMIYATDA INSON QADRINI TA'MINLASHDA KASABA UYUSHMALARINING ROLI.....	88-96
--	-------

Нишонов Сарвар Жасур угли

ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ СМЫСЛООБРАЗУЮЩИХ КАТЕГОРИЙ СОЦИАЛЬНОЙ ЖИЗНИ ЛИЧНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ХУСЕЙНА ВАИЗА КАШИФИ)..	97-105
---	--------

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Uzakova Go'zal Sharipovna

SHAHARLARDA ATROF MUHIT MASALALARINI HAL ETISHDA JAMOATCHILIK
ISHTIROKINI TA'MINLASHNING HUQUQIY MASALALARI..... 106-112

Eshimbetov G'ulomjon Sultonbayevich

ICHKI ISHLAR ORGANLARINING KADRLAR BILAN ISHLASH XIZMATLARI
FAOLIYATINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 113-122

Egamberdiyev Vohidjon Otabekovich

JAZONI IJRO ETISH MUASSASASIDAN OZOD ETILGAN SHAXSLARNI IJTIMOY
REABILITATSIYA QILISH VA MOSLASHTIRISH TUSHUNCHASI
HAMDA IJTIMOY ZARURATI 123-132

Марданов Жасурбек Отабек угли

УГОЛОВНОЕ ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ВОВЛЕЧЕНИЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕГО В
АНТИСОЦИАЛЬНОЕ ПОВЕДЕНИЕ 133-138

Mamadjonov Temurali Barotjon o'g'li

FUQARONI BEDARAK YO'QOLGAN DEB TOPISH VA VAFOT ETGAN
DEB E'LOH QILISHNING AYRIM MASALALARI 139-143

Jumumbetov Rasul Jengizbayevich

GEOGRAFIK KO'RSATKICHLARDAN FOYDALANISH HUQUQIY
TA'MINLASH MUAMMOLARI 144-150

Suyunov Bobir Bahodirovich,

RAQAMLI JAMIYATDA TALON-TAROJLIK:
KIBER-XAVFLAR VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI..... 151-155

Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna

ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZLAR XIZMAT O'TASH TARTIBINI
BELGILASHGA DOIR RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASINING ILMIY TAHLILI 156-163

Abduhoshimov Ismoil Abdug'ani o'g'li

KORRUPSION JINOYATLARNING O'ZIGA XOS TAHLILI..... 164-168

Хошимова Юлдузхон Олимжоновна

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИЗНАНИЯ ОБЩЕИЗВЕСТНЫХ
ТОВАРНЫХ ЗНАКОВ 169-175

Abdugaffarov Davronbek Dilshod ugli

ALIGNING UZBEKISTAN'S PRIVATE INTERNATIONAL LAW WITH WTO PRINCIPLES:
THE ROLE OF CHOICE OF LAW IN GATS IMPLEMENTATION 176-180

Aripov Abid Adilovich

O'ZBEKISTONDA CHET EL FUQAROSI TUSHUNCHASI VA HUQUQIY MAQOMI..... 181-189

Tolibbayeva Malika Ulmasjon qizi

ADVOKATNING IQTISODIY VA FUQAROLIK PROTSESSIDAGI ISHTIROKI:
XORIJIY VA MILLIY QONUNCHILIK TAHLILI..... 190-197

Нормуродова Азиза Азимжон кизи

СЕКСУАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИЗОБРАЖЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ
УЗБЕКИСТАН: ОЦЕНКА ДЕЙСТВУЮЩЕГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА И ПУТИ ЕГО
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ 198-204

Abdullayeva Parvina Baxrillovna

RAQAMLI PLATFORMALAR BILAN BOG'LIQ TUSHUNCHALAR TALQINI 205-212

Nurmatov Jasur

OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARI O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLAR

PROFILAKTIKASINING RETROSPEKTIV TAHLILI 213-222

Шадуева Сайёра Арифовна

ОСОБЕННОСТИ РАССМОТРЕНИЯ ДЕЛ О ПРИМЕНЕНИИ МЕР ПРАВОВОГО

ВОЗДЕЙСТВИЯ К СУБЪЕКТАМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА 223-233

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Umarov Bahrom Norboyevich

DARSLIK MANTLARI VA KOMPETENSIYA PARADIGMASI:

NISBAT MUNOSABAT VA O'ZARO BOG'LIKLIK ("ONA TILI DARSLIGI MISOLIDA")..... 234-241

Qurbonova Barchinoy Mirzahamdorovna

TOPOGRAFIK KARTALARGA OID TUSHUNCHALAR, ENG MUHIM SHARTLI BELGILAR

VA LANDSHAFT DIZAYNIDA ICHKI FAZOVIIY MUHIT, HAJMIY SHAKL

VA TEVARAK-ATROF 242-246

Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich

QALAMTASVIRDA GEOMETRIK SHAKLLARDAN TASHKIL TOPGAN NATYURMORT

HAMDA TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI TURLI FANLAR BILAN INTEGRATIV

HAMDA SINERGETIK O'QITISHNI NAZARIY YECHIMLARI 247-251

Temple Chimunya Odimegwa

REVIEW ON FILLER EFFECT OF VARIOUS NONREACTIVE MATERIALS

IN CONCRETE 252-265

Arustamyan Yana Yuryevna, Toshpo'latov Omonulloxon Ulmas o'g'li

O'ZBEKISTON XUSUSIIY UNIVERSITETLARIDA TA'LIMNI BOSHQARISHNING

HOZIRGI HOLATI, STRATEGIK YECHIMLARI VA ISTIQBOLDAGI RIVOJLANISH

SSENARIYLARI 266-271

Berdiyeva Nilufar Berdiyeva qizi

INNOVATSION YONDASHUVNING BO'LAJAK PEDAGOG VA TARBIYACHILARNING

IJODIIY KOMPETENSIYASIGA TA'SIRI 272-277

Otamuratov Maqsudbek Shonazarovich

O'ZBEKISTON OLIY TA'LIMIDA KREDIT-MODUL TIZIMINING PEDAGOGIK

ASOSLARI VA UNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI 278-283

Kurbonova Shoxsanam

TASVIRIIY SAN'AT FANLARINI O'QITISHDA O'QUVCHILAR O'QUV-IJODIIY

FAOLIYATINI INTEGRATIV RIVOJLANTIRISH METODIKASI..... 284-289

Toxirov Shaxzod Toxirovich

IJTIMOIIY INTELEKTNING TARKIBIIY QISMLARI VA UNING PEDAGOGIK

FAOLIYATDA TUTGAN O'RNI..... 290-294

Raximjanova Malikaxon Gapurdjanovna, Baybabayeva Shoiraxon Ismatovna

GLOBAL KONTEKSTLARGA MADANIYATLARARO KOMPETENSIYA

UCHUN TANQIDIIY FIKRLASH 295-300

Received: 16 December 2025

Accepted: 1 January 2026

Published: 15 January 2026

Article / Original Paper

ROBBERY IN THE DIGITAL SOCIETY: CYBER-RISKS AND WAYS TO PREVENT THEM

Suyunov Bobir Bahodirovich,

Independent researcher of the Academy
of the Ministry of Internal Affairs

E-mail: : suyunov@akadmvd.uz

<http://www.orcid.org/0000-1234-5678-9101>

Abstract. This article is devoted to a systematic study of modern forms of fraud in the digital society, their cyber threats, and methods of prevention. The research analyzes the types of cyber fraud, their mechanisms, and legal consequences. National and international legislation, as well as best practices from foreign countries, are comparatively examined. The study provides strategies for detecting, preventing, and mitigating cyber threats. The results offer scientific and practical foundations for enhancing preventive measures against cyber fraud for citizens and public institutions.

Keywords: cyber fraud, digital society, cyber threat, embezzlement, prevention, risk management, legal regulation, online fraud, public policy, international experience.

RAQAMLI JAMIYATDA TALON-TAROJLIK: KIBER-XAVFLAR VA ULARNI OLDINI OLIH YO‘LLARI

Suyunov Bobir Bahodirovich,

O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi

Akademiyasi mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola raqamli jamiyatda talon-tarojlikning zamonaviy ko‘rinishlarini, kiber-xavflarini va ularni oldini olish usullarini tizimli o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqot davomida kiber-muhitda sodir bo‘ladigan firibgarlik turlari, ularning mexanizmlari va huquqiy oqibatlarini tahlil qilindi. Maqolada milliy va xalqaro qonunchilik, shuningdek, ilg‘or xorijiy tajribalar solishtirildi. Tadqiqot kiber-xavflarni aniqlash, oldini olish va ularni kamaytirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Natijalar fuqarolar va davlat organlari uchun kiberfiribgarlikka qarshi profilaktik choralarini kuchaytirishning ilmiy-amaliy asoslarini beradi.

Kalit so‘zlar: kiber-firibgarlik, raqamli jamiyat, kiber-xavf, talon- tarojlik, oldini olish, profilaktika, huquqiy nazorat, onlayn firibgarlik, davlat siyosati, xalqaro tajriba g‘ori.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6I1Y2026N18>

Kirish. Insoniyatning raqamli texnologiyalar va internet infratuzilmasiga tobora ko‘proq bog‘lanishi global miqyosda yangi xavflarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda raqamli jamiyatda moliyaviy, huquqiy va axborot resurslari onlayn tizimlar orqali boshqariladi, bu esa kiber-muhitda turli xil talon-tarojlik va firibgarlik shakllarining paydo bo‘lishiga imkon yaratadi. Kiberfiribgarlik nafaqat moliyaviy zarar yetkazadi, balki fuqarolarning davlat organlariga bo‘lgan ishonchini pasaytiradi va iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli, kiberfiribgarlikni o‘rganish, uning mexanizmlari va oldini olish strategiyalarini aniqlash bugungi kunning eng dolzarb ilmiy va amaliy masalalaridan biridir.

Kiber-muhitda sodir bo'ladigan talon-tarojlik turlari turli shakllarda namoyon bo'ladi. Jumladan, onlayn bank firibgarligi, elektron to'lov tizimlarida noqonuniy operatsiyalar, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash va firibgarlik orqali mablag'larni talon-taroj qilish kabi hodisalar keng tarqalgan. Shu bilan birga, kiberfiribgarlik ko'pincha ko'p bosqichli va murakkab mexanizmlarga ega bo'lib, ularning ortida tajribali jinoyatchilar va texnologik vositalar turadi. Bu esa kiberfiribgarlikning aniqlanishini qiyinlashtiradi va unga qarshi samarali choralar ko'rishni talab qiladi.

Ilmiy adabiyotlar va tajribalar shuni ko'rsatadiki, kiberfiribgarlikning oldini olishda nafaqat huquqiy me'yorlar, balki texnologik, institutsional va ijtimoiy choralar ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, elektron tizimlarda xavfsizlik protokollarini kuchaytirish, onlayn monitoring va tahlil tizimlarini joriy etish, shuningdek, fuqarolarning axborot savodxonligini oshirish kiber-xavflarni kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, milliy va xalqaro qonunchilikni solishtirish, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish kiberfiribgarlikni oldini olish bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqishda ilmiy asos yaratadi.

Bugungi kunda kiberfiribgarlik nafaqat moliyaviy tizimlarda, balki davlat boshqaruvi, sog'liqni saqlash, ta'lim va ijtimoiy tarmoqlarda ham uchrab, keng ko'lamli xavflarni yuzaga keltirmoqda. Shu bois, kiberfiribgarlikni o'rganish va unga qarshi kompleks yondashuvni shakllantirishning ilmiy asoslari katta ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot kiberfiribgarlikning turli shakllarini tahlil qilish, ularning sodir etilish mexanizmlarini aniqlash va oldini olish bo'yicha samarali mexanizmlarni ishlab chiqishga qaratilgan.

Ushbu maqolada kiberfiribgarlikning zamonaviy xususiyatlari, uning kiber-xavflari va ularni oldini olish strategiyalari batafsil o'rganiladi. Tadqiqot milliy va xalqaro qonunchilikni solishtiradi, ilg'or tajribalarni tahlil qiladi va fuqarolar hamda davlat organlari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, maqola kiberfiribgarlikni ilmiy asosda tahlil qilish, oldini olish choralari takomillashtirish va raqamli jamiyat xavfsizligini oshirishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Kiberfiribgarlik va raqamli jamiyatdagi talon-tarojlik masalalarini o'rganish bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar keng qamrovli va turlicha yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ilmiy tadqiqotlar ko'rsatadiki, kiberfiribgarlik nafaqat moliyaviy tizimlar, balki davlat boshqaruvi, sog'liqni saqlash, ta'lim va ijtimoiy tarmoqlarda ham uchrab, zamonaviy texnologiyalar yordamida amalga oshiriladi. Rose-Ackerman va Palifka (2016)[1] kiberfiribgarlikning iqtisodiy va siyosiy oqibatlarini tahlil qilgan bo'lsa, Heidenheimer va Johnston (2011) siyosiy korrupsiya va firibgarlik hodisalarining strukturasini o'rganish bo'yicha keng qamrovli nazariy yondashuvni taqdim etadi. Shuningdek, Transparency International va UNODC tomonidan olib borilgan global tadqiqotlar kiber-xavflarning holati va ularning oldini olish choralari haqida dolzarb ma'lumotlarni beradi.[2]

Maqolada foydalanilgan metodologiya bir nechta ilmiy-uslubiy yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Birinchi navbatda, qiyosiy-huquqiy metod milliy qonunchilik va xalqaro standartlar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklarni aniqlashda qo'llanildi. Bu usul kiberfiribgarlikning huquqiy me'yorlarini takomillashtirish va samarali profilaktika choralari ishlab chiqish imkonini beradi. Ikkinchi usul sifatida analitik metod tadqiqot natijalarini tizimli tahlil qilish va kiber-xavflarni aniqlashda qo'llanildi. [3]Shu bilan birga, sotsiologik metod fuqarolar va mutaxassislar fikrini o'rganish, ularning onlayn tizimlarda firibgarlik xavfi haqidagi qarashlarini tahlil qilish imkonini berdi.

Bundan tashqari, tadqiqotda mantiqiy-nazariy metod qo'llanilib, ilmiy xulosalar va tavsiyalar shakllantirildi. Taqqoslash metod esa xorijiy davlatlarning ilg'or tajribasini milliy qonunchilik va amaliyot bilan solishtirish orqali kiberfiribgarlikning oldini olish mexanizmlarini aniqlashga xizmat qildi. Shu usullar kompleks tarzda qo'llanib, kiberfiribgarlik hodisalarining sabab va oqibatlari, sodir etilish mexanizmlari hamda ularni oldini olish yo'llari ilmiy asosda aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kiberfiribgarlik bilan kurashishda faqat huquqiy choralar yetarli emas. Shu bois, texnologik xavfsizlik protokollari, onlayn monitoring tizimlari, fuqarolarning axborot savodxonligini oshirish, shuningdek, fuqarolik jamiyati institutlarining faol ishtiroki kabi choralarni qo'llash zarur. Mazkur metodologiya kiberfiribgarlikni ilmiy asosda tahlil qilish, uni aniqlash va oldini olish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli jamiyatda kiberfiribgarlikning yangi shakllari nafaqat moliyaviy tizimlar, balki davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy tarmoqlarda ham uchraydi. Olingan ma'lumotlar kiberfiribgarlikning murakkab va ko'p bosqichli mexanizmlarga ega ekanligini, shuningdek, uni sodir etish jarayonida tajribali jinoyatchilar va texnologik vositalar faol ishlatilishini ko'rsatadi. Shu bois, kiberfiribgarlikni aniqlash va unga qarshi samarali choralar ko'rish faqat huquqiy me'yorlar bilan cheklanmasligi, balki texnologik va institutsional choralarni ham o'z ichiga olishi lozim.

Maqolada o'rganilgan adabiyotlar va xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, shaffoflikni oshirish, xavfsizlik protokollarini kuchaytirish, onlayn monitoring tizimlarini joriy etish va fuqarolarning axborot savodxonligini oshirish kiber-xavflarni kamaytirishda samarali vositalardir. Shu bilan birga, tadqiqot kiberfiribgarlikni oldini olishda fuqarolik jamiyati institutlarining faol ishtirokini ta'kidladi, chunki ularning nazorati va ishtiroki onlayn firibgarlikning paydo bo'lishi va tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi.

Muhokama davomida shuningdek, kiberfiribgarlikning iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy oqibatlari alohida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kiberfiribgarlik nafaqat moliyaviy zarar yetkazadi, balki fuqarolar va tashkilotlarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini pasaytiradi, raqamli tizimlarda xavfsizlikni susaytiradi va iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir qiladi. Shu bois, kiberfiribgarlikni oldini olish bo'yicha kompleks yondashuv ishlab chiqish zarur bo'lib, unda huquqiy, texnologik va ijtimoiy choralar birlashtirilishi lozim.

Shuningdek, tadqiqot xorijiy davlatlarning ilg'or tajribasini tahlil qilib, kiberfiribgarlik bilan samarali kurashish bo'yicha institutsional mexanizmlarni aniqladi. Masalan, onlayn tizimlarda avtomatlashtirilgan monitoring, shaffoflikni oshirish uchun elektron resurslar, javobgarlikni kuchaytirish va fuqarolik jamiyati ishtirokini ta'minlash kiber-xavflarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kiberfiribgarlikni aniqlash va oldini olishda tizimli va ilmiy yondashuv zarur, bu esa nafaqat milliy qonunchilikni takomillashtirish, balki xalqaro standartlar bilan uyg'un strategiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.[5]

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot kiberfiribgarlik hodisalarini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning sodir etilish mexanizmlarini aniqlash va oldini olish bo'yicha samarali tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos yaratadi. Tadqiqot natijalari kiberfiribgarlikni kamaytirish, raqamli

jamiyat xavfsizligini oshirish va davlat organlari hamda fuqarolar uchun profilaktik choralarni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Natijalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli jamiyatda sodir bo'layotgan talon-tarojlik va kiberfiribgarlik hodisalari ko'p qirrali va murakkab xarakterga ega. Olingan ma'lumotlar asosida kiberfiribgarlik turlari bir nechta asosiy kategoriyalarga ajratildi: onlayn moliyaviy firibgarlik, elektron to'lov tizimlarida noqonuniy operatsiyalar, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, talon-tarojlik orqali mablag'larni noqonuniy ravishda o'tkazish va onlayn savdo platformalarida firibgarlik. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ushbu hodisalar ko'pincha murakkab va ko'p bosqichli mexanizmlarga ega bo'lib, ularni aniqlash va oldini olish qiyin.

Shuningdek, kiberfiribgarlik sodir etilishida asosiy omillar aniqlangan. Ular orasida texnologik bo'shliqlar, zaif xavfsizlik protokollari, raqamli tizimlarda shaffoflikning yetishmasligi, fuqarolar va tashkilotlarning axborot savodxonligining pastligi hamda ijtimoiy muhitdagi beparvolik alohida o'rin tutadi. [6]Natijalar shuni ko'rsatdiki, kiberfiribgarlik hodisalari faqat texnologik jihatdan emas, balki ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy muhit bilan chambarchas bog'liq.

Tadqiqot davomida milliy va xalqaro qonunchilik tahlil qilindi. Aniqlanishicha, milliy qonunchilikda ayrim kiberfiribgarlik turlarining ta'rifida izchillik yetishmasligi, javobgarlikni ta'minlash mexanizmlarining cheklanganligi va profilaktik choralar yetarli emasligi kiberfiribgarlik xavfini oshiradi.[7] Shu bilan birga, xalqaro standartlar va ilg'or xorijiy tajribalar shaffoflikni oshirish, xavfsizlik protokollarini kuchaytirish va fuqarolarning axborot savodxonligini oshirish orqali kiberfiribgarlikni kamaytirish imkoniyatini beradi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kiberfiribgarlikning iqtisodiy, huquqiy va ijtimoiy oqibatlari sezilarli. Masalan, onlayn bank firibgarligi va elektron to'lov tizimlaridagi noqonuniy operatsiyalar moliyaviy zarar keltiradi, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash esa fuqaro ishonchini pasaytiradi va davlat organlari va korporatsiyalar uchun xavfsizlik muammolarini yuzaga keltiradi. Shu bilan birga, kiberfiribgarlikning rivojlanishi raqamli tizimlarda ishonchni susaytiradi va iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir qiladi.

Natijalar shuni ham ko'rsatdiki, samarali oldini olish strategiyalari huquqiy choralar, texnologik himoya, monitoring tizimlari va fuqarolarning axborot savodxonligini oshirishni o'z ichiga olishi lozim. Tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, xorijiy davlatlar tajribasi asosida ishlab chiqilgan institutsional mexanizmlar kiberfiribgarlikni kamaytirish va oldini olishda yuqori samaradorlikka ega. Shu bois, kiberfiribgarlik bilan kurashda tizimli va kompleks yondashuv zarur, bu esa huquqiy, texnologik va ijtimoiy choralarni birlashtirishni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot natijalari kiberfiribgarlik hodisalarini aniqlash, ularni oldini olish va samarali profilaktik choralarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy asos yaratadi. Shu bilan birga, natijalar davlat organlari, korporatsiyalar va fuqarolar uchun kiberfiribgarlik xavflarini kamaytirish va raqamli jamiyat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli jamiyatda sodir bo'layotgan kiberfiribgarlik va talon-tarojlik hodisalari murakkab, ko'p bosqichli va turli sohalarga ta'sir qiluvchi xarakterga ega. Olingan ma'lumotlar asosida kiberfiribgarlikning asosiy shakllari aniqlanib, ularning sodir etilish mexanizmlari va ijtimoiy, iqtisodiy hamda huquqiy oqibatlari tahlil qilindi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kiberfiribgarlik nafaqat moliyaviy zarar keltiradi, balki

fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va raqamli tizimlarning xavfsizligini susaytiradi.

Tadqiqotning yana bir muhim xulosasi shuki, kiberfiribgarlikni oldini olishda kompleks yondashuv zarur. Ushbu yondashuv huquqiy choralar, texnologik himoya, monitoring tizimlari va fuqarolarning axborot savodxonligini oshirishni o'z ichiga olishi lozim. Shuningdek, xorijiy davlatlar tajribasi va ilg'or institutsional mexanizmlarni qo'llash kiberfiribgarlikni kamaytirish va profilaktik choralarni samarali amalga oshirish imkonini beradi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, samarali oldini olish strategiyalarini ishlab chiqishda milliy qonunchilikni xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, fuqarolik jamiyati institutlarining faol ishtiroki va shaffoflikni oshirish choralari kiberfiribgarlikni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot kiberfiribgarlikni ilmiy asosda tahlil qilish, ularning sodir etilish mexanizmlarini aniqlash va oldini olish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi. Tadqiqot natijalari davlat organlari, korporatsiyalar va fuqarolar uchun kiberfiribgarlik xavflarini kamaytirish, raqamli jamiyat xavfsizligini oshirish va profilaktik choralarni kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tadqiqot kiberfiribgarlik bilan kurash bo'yicha milliy siyosatni takomillashtirish va xalqaro standartlar bilan uyg'un strategiyalarni ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi. Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga va kiberfiribgarlikka qarshi kurashish Qonuni. Toshkent, 2021.
3. Transparency International. Corruption Perceptions Index. Berlin, 2023.
4. UNODC. Cybercrime and Economic Crime. Vienna, 2022.
5. OECD. Anti-Corruption and Integrity in Public Sector. Paris, 2021.
6. Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2016). Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. Cambridge University Press.
7. Heidenheimer, A. J., & Johnston, M. (2011). Political Corruption: Concepts and Contexts. Routledge.
8. Wall, D. S. (2007). Cybercrime: The Transformation of Crime in the Information Age. Polity Press.
9. Chawki, M. (2019). Cybersecurity and Digital Fraud: Prevention and Policies. London: Routledge.
10. Nye, J. S. (2002). Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis. American Political Science Review, 56(2), 417–427.
11. Andrianov, V. I. (2018). Kibermoshennichestvo i zakon: uchebnoe posobie. Moskva: Yurayt.
12. OECD. Preventing Policy Capture: Integrity in Public Governance. Paris, 2022.
13. UNODC. Corruption in Public Procurement: Global Survey. Vienna, 2021.
14. Johnston, M. (2014). Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy. Cambridge University Press.
15. Wall, D. S., & Williams, M. L. (2013). Policing Cybercrime: Networked and Social Media Investigations. Routledge.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).